

TOIVO PÖYSÄ — SEPPO NIIRANEN

KOKEMUKSIA SAMOJEN HENKILÖIDEN TOISTUVISTA HAASTATTELUISTA

Väkijuomakysymyksen Tutkimussäätiö päätti keväällä 1963 toimeenpanna tutkimuksen suomalaisten miesten juomatavoista; tutkimus sai nimekseen Juomisrytmitutkimus. Sille asetettiin lähinnä seuraavat haastattelutavoitteet: Tutkimukseen otettaisiin mukaan 80 miespuolista henkilöä, joista puolet edustaisi teollisuustyöväkeä ja toinen puoli toimihenkilöitä. Haastatteluja suoritettaisiin siten, että jokaista tutkimukseen lupautunutta henkilöä haastateltaisiin toistuvasti 2—3 viikon väliajoin 12 kuukauden pituinen ajanjakso. Tänä aikana rekisteröitäisiin jokainen juomatilaisuus. Juomatilanteesta kerättäisiin seuraavalla aukeamalla, haastattelulomakkeessa esiintyvät tiedot.

Mielenkiintoa tällaista tutkimusta kohtaan tunnettiin lähinnä siksi, että Säätiön aikaisemmat, samoja asioita koskevat tutkimukset perustuivat tietoihin, jotka oli saatu haastatteleamalla tutkittavaa joukkoa vain

kerran. Tämä tutkimus antaisi viitteitä mm. siitä, minkälaisia eroja ilmenee saman miehen juomisessa eri tilanteissa.

Näytteen valinta

Runsaan kahden kuukauden aikana suoritettujen koehaastattelujen ansiosta todettiin katotapaukset otannasta melko lukuisiksi, joten varsinaisen näytteen edustavuuteen ei enää ollut aihetta kiinnittää erityistä huomiota. Teollisuustyöväki saatiin suoraan työpaikoista käsin luottamusmiesten ja työnjohtajien välityksellä, toimihenkilöt sitä vastoin henkikirjoista umpimähkäistä otantaa käyttäen. Jo otannan kohteeksi joutuneiden asenteista saattoi havaita eri suhtautumistapoja tällaiseen yhteistyöpyyntöön. Olihan kysymyksessä melko poikkeava, kauan kestävä ja usein toistuva haastattelu. Hämmästyttävää oli, että tuskin kukaan kieltäytyi pelkästään sillä perusteella

että tutkimus olisi liian pitkäaikainen, 12 kk. Tutkimukseen lupautuneet ryhmiteltiin seuraavasti:

- a) Henkilöt, jotka ymmärsivät tutkimuksen ja arvostavat tieteellistä työtä.
- b) Henkilöt, joista oli arvokasta osallistua tunnettujen yliopisto- ja tiedemiesten johtamaan tutkimukseen.
- c) Runsaasti alkoholijuomia käyttävät henkilöt, joista osa halusi tutkimuksen avulla kontrolloida juomistaan.
- d) Arastelevat henkilöt, jotka eivät kehänneet kieltäytyä ja jotka toisaalta uteliaina seurasivat mistä oikein oli kysymys.
- e) Vähän alkoholia käyttävät tilaisuusjuojat, jotka eivät sanottavasti arvostaneet alkoholijuomien käyttöä enempää kuin tutkimustakaan, mutta eivät toisaalta esittäneet mitään perusteltua kieltäytymisen syytä.

Loppuun saakka tutkimuksessa mukana oleville haastateltaville luvattiin järjestää illalliset ravintolassa, jolloin Säätiön tutkijoilla olisi tilaisuus tutustua haastateltaviin henkilökohtaisesti. Tutkimukseen kelpuutettiin henkilöt, joilla oli vähintään kaksi juomatilannetta edellisen neljän viikon aikana ennen ensimmäistä haastattelua. Mainittu kynnys asetettiin siksi, että kysymyksessä oli nimenomaan tapatutkimus, johon raittiiden henkilöiden osallistuminen olisi merkityksetöntä. Lopullisen näytteen määräksi tuli 94 miestä.

Lukuisat katotapaukset otannasta teollisuustyöväestön ryhmässä johtuivat lähinnä seuraavista syistä:

- a) Otanta epäonnistui kaikissa niissä pienalan teollisuusyrityksissä, joissa yhteys otettiin työnjohtajan tai liikkeen omistajan välityksellä.
- b) Otanta epäonnistui eräissä suurissa työmaissa, joissa luottamusmiehet suhtautuivat kielteisesti tutkimukseen.

Tutkimuksen katsottiin tällöin vaarantavan työntekijäin turvallisuutta ja epäiltiin työnantajankin olevan asialla.

Toimihenkilöiden ryhmässä oli otanta noin 160 miestä ja katotapaukset jakaantuivat seuraavasti:

- a) Kymmenen miestä ilmoitti olevansa absolutisteja
- b) 51 miestä oli nauttinut alkoholijuomia vähemmän kuin kaksi kertaa edellisen neljän viikon aikana
- c) 20 miestä ei tavoitettu otantavaiheessa matkan tai muun syyn vuoksi
- d) 13 jäi pois sairauden, työesteiden tai toiselle paikkakunnalle muuttamisen vuoksi
- e) 20 kieltäytyi (Ei kiinnostaa. Ei ole aikaa sellaiseen tms.)

Voitaneen sanoa suuren kadon johtuneen tekijöistä, joihin ei osattu varautua kokemusperäisen tiedon puuttuessa tämän tapaisista tutkimuksista. Huomattavaa katoa aiheuttanut kynnys — vähintään kaksi juomakertaa edellisen neljän viikon aikana — pääsi ilmeisesti vaikuttamaan liian aikaisessa vaiheessa. Haastattelussa saadut tiedot mainitun ajanjakson alkoholijuomien käytöstä, samoin kuin eräät muutkin seikat, tukevat käsitystä että ei kaikkien ole suinkaan helppo muistaa takakäteen muutaman viikon pikku nauttimisia. Tämän huomioon ottaen olisi ollut asiallisempaa hyväksyä aluksi kaikki alkoholia käyttäneet mukaan ja suorittaa karsinta vasta myöhemmässä vaiheessa, ehkä kuukauden kuluttua. Juomisrytmihaastattelut kestivät runsaat kaksi vuotta. Koehaastattelut aloitettiin tammikuussa 1963; viimeiset haastattelut suoritettiin toukokuun lopulla 1965. Haastatteli-joita oli kaksi.

Haastatteluun sopeutuminen

Haastatellessaan lähes sadan miehen joukkoa vuoden pituisen ajanjakson joutui-

VAKIJUOMAKYSEMYKSEN TUTKIMUSAATIO

Lomake 19 B

Henkilön n:o 206

JUOMISRYTYMIÄ KOSKEVA TUTKIMUS

1. Juomisaika: 29/8 klo 7.00 klo 22.00 viikonp. torstai

2. Juomiskerta _____

3. Juomispaiikka:

+a) +b)

Haastateltavan koti tai asunto

Toisen henkilön koti tai asunto

Anniskelupaikka, rav. nimi tai os. _____

Sauna

Työpaikka

Muu paikka, mikä? Rannassa
veneen luona

Sarakkeessa ei informaatiota

4. Seura: Juomaseura Muu seura

	Alkutil.	Päätilanne	Alkutil.	Päätilanne
Yksin	☐	☐	☐	☐
Oma perhe	☐	☐	☐	☐
Perhetuttavia	☐	☐	☐	☐
Nainen	☐	☐	☐	☐
Juhlaväkeä	☐	☐	☐	☐
Yhdistys-, järjestö-, työ- tai seuratover.	☒	☒	☐	☐
Liike- ym. suhteessa olevia	☐	☐	☐	☐
Aikaisemmin tunte- mattomia	☐	☐	☐	☐
Sarakkeessa ei informaatiota	☐	☐	☒	☒

+a) missä juominen alkoi, +b) juomistapahtuman pääpaikka

5. Juomaseuran nimet päätilanteesta: etunimi, sukunimestä alku-

kirjain, ikä ja sukupuoli (oliko sukulainen, työtoveri ym) _____

1. Myrjö P 55 2. _____

3. Erkki S 47 4. _____

5. _____ 6. _____

6. Haastateltavan nauttimat juomalaadut ja määrät:

Juomaryhmät Juoman nimi ja juotu määrä

Viinat Vaakuna 25 sl _____ sl

Muut väkevät juomat _____ sl _____ sl

Miedot ja väkev. viinit Sorbus 25 sl _____ sl

Olut _____ pl _____ Kotiviini _____

Muut juomat: _____

7. Nauttimisasiä:

Nauttimistilanteen syntyminen (milloin tiesi, että tulisi ryypää-

mään) Harmitti kun kaveri

hukkasi saikkunsa

8. Maksaja: Kuka maksoi haastateltavan juomat?

Vaakuna itse, Sorbus tarjottiin

Oliko samana päivänä:

Oma tilipäivä tai haastateltavan muu rahan tulo

Vaimon tilipäivä tai muu rahan tulo

Maksajan tilipäivä tai muu rahan tulo

Ei kenekään tilipäivä tai ei tietoa

9. Sukupuolitoiminta:

Oliko yhteyttä alkoholin vielä vaikuttaessa? Oli Ei _____

Haastatteluun suhtautuminen Myönteinen

Oliko haastattelu kahdenkeskinen? Oli Ei _____

Haastattelu tapahtui 3/19 klo 4/10 viikonp. tiistai

Haastattelupaikka autossa

Haastattelijä T. Pöysä Huomautuksia _____

vat haastattelijat huomioimaan melkoisesti haastateltavien asenteita ja yksilöllisiä piirteitä. Jo koehaastattelujen antamista viitteistä tiedettiin varautua siihen, että haastattelu olisi mahdollisuuksien mukaan pyrittävä suorittamaan kahdenkeskisenä, mikäli haluttiin luotettavia tietoja. Viina- ja sukupuoliasiat näyttävät olevan asioita, joista puhuttaessa 'kolmas mies' pilaa pelin. Teollisuustyöväen parissa suurin osa haastatteluista tapahtui autossa, koska ei työympäristössä eikä eräissä tapauksissa kotioloissaakaan ollut mahdollisuutta kahdenkeskiseen haastatteluun. Yleensä pyrittiin ottamaan haastateltavien toivomukset niin haastattelupaikan kuin -ajankin suhteen

mahdollisimman tarkoin huomioon ja siten välttämään katoon johtavia välirikkoja. Kanssakäyminen luontui mukavaksi yhteistyöksi muutaman haastattelukäynnin jälkeen: opittiin tuntemaan toinen toisensa ja pienet lisäkeskustelut hälvensivät lopunkin epäilyn tutkimusta kohtaan.

Karkeasti sanoen noin 90 % haastateltavista oli tutkimukselle erikoisen myönteisiä. Monissa tapauksissa haastattelijaa alettiin pitää kaverina, jonka kanssa oli hauska vaihtaa kuulumisia. Noin 10 % haastateltavista oli kuitenkin sellaisia, joiden kanssa täytyi loppuun saakka noudattaa täsmennettyä aikataulua. Varsinkin jos toimihenkilöiden haastattelut oli suoritettava työaikana,

pidettiin puhelinsopimusta haastatteluajasta tarpeellisena.

Eräät haastateltavista halusivat kertoilla juomahistoriaansa kahvikupposen ääressä jossakin baarissa, jolloin tilaisuudesta samalla muodostui seurustelutuokio. Vaikeimmin tavoitettavia olivat sellaiset haastateltavat, joilla oli vain yksi yhteydenpitopaikka: koti tai työpaikka, johon ei saanut puhelinyhteyttä. Mikäli tällainen huonojen yhteyksien mies joutui komennukselle tai muista syistä pois sovitusta kohtauspaikasta, saattoi haastattelijalle koitua melkoisesti lisätyötä.

Joidenkin haastateltavien vaimot suhtautuivat kielteisesti tutkimukseen, eikä yhteyttä voitu sen vuoksi pitää kodin kautta. Oli myös tapauksia, joissa haastateltava torjui käynnit työpaikalla. Ruokatuntihaastattelut sujuivat yleensä suunnitelmien mukaan. Kortti- ym. seurapelejä harrastavat miehet saattoivat tosin joskus unohtaa sovitun haastattelupäivän. Iltaisin kiertävä haastateltaja ei voinut myöskään tehdä lenkkiään lyhintä tietä. Oli muistettava vuorotyöt, perheen ruokailuajat, milloin vaimo on sopivasti kotoa poissa tms.

Haastattelijoilla oli oikeus tarjota kahvia ja tupakkaa milloin siihen oli tilaisuus ja sen katsottiin edesauttavan ja lujittavan hyvien suhteiden säilymistä.

Haastattelujen rytmi ja luotettavuus

Haastattelut suoritettiin 1—3 viikon väliajoin. Haastattelujen alkuvaiheessa tehtiin pistokokeita sovittua useammin, haluttiin tarkkailla unohtaisiko haastateltava joitakin juomatilanteita. Pian kuitenkin huomattiin, että yhteisestä sopimuksesta 3—4 haastattelun jälkeen syntynyt rytmi auttoi hyvin pitämään juomatilanteet muistissa. Muutamat haastateltavat lisäksi paheksuivat liian tiheitä käyntejä aiheettomina.

Pitempiaikaiset komennukset, kesälomat, ulkomaanmatkat — jolloin alkoholijuomien

käyttö useimmilla on tavallista runsaampaa — olivat vaikeimpia tarkistettavia. Suurin osa piti mainituista ajoista tarkkaa kirjaa, mutta osa unohti merkintöjen tekemisen. Yleisvaikutelmaksi jäi, että pullo olutta tai lasi viiniä saattoi joskus unohtua. Myöskään nautittuja määriä ei aina muistettu aivan tarkoin, varsinkaan silloin, kun oli otettu suomalaiseseen tapaan täydet kierrokset.

Haastattelukäyntien keskiarvoksi tuli noin 20 haastattelua haastateltavaa kohti. Suurin määrä oli 45 haastattelua ja pienin yhdeksän. Yhteensä tehtiin 1924 tuloksellista haastattelukäyntiä, jolloin vähintään yksi juomakerta kartoitettiin jokaisella käynnillä.

Haastattelutiheyden eräänlaisena 'kattona' voitaneen pitää enintään kerran viikossa tapahtuvaa yhteyttä. Tämä näytti olevan se raja, johon ahkera ryyppymieskin vielä mukautui, mutta ei enempään. Samojen kysymysten toistuva kertaaminen vaikutti nähtävästi edullisesti, koska sellainenkin henkilö, jolla kertyi juomatapahtumia miltei päivittäin, muisti melko helposti ilman muistiinpanoja viikon tapahtumat.

Ahkerin alkoholijuomien käyttäjä ehti 269 juomakertaan ja kuivin mies yhdeksään juomakertaan 12 kuukauden aikana, joten äärimmäislukujen välinen ero on 260. Haastatteluvaiheen aikana kartoitettiin yhteensä 5 544 juomatilannetta. Juomakertojen lukumäärä jakaantui haastateltavien kesken seuraavasti:

Juomakertoja	Haastateltavia
1— 19	9
20— 39	35
40— 59	26
60— 99	12
100—199	7
200—	5
Yhteensä	94

Tarkastelkaamme erään haastateltavan juomisrytmogrammaa. Ylin viiva on ka-

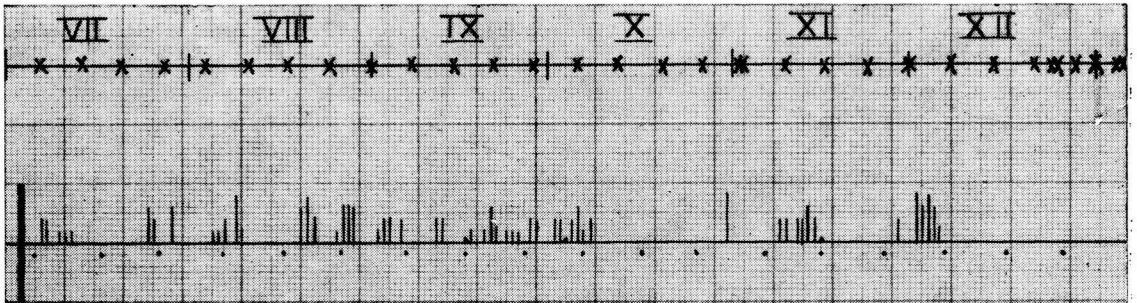
lenterin kuvaaja. Siihen on merkitty vuosi, kuukausi roomalaisin numeroin ja sunnuntait ja pyhäpäivät risteinä. Vuoden vaihteen pyhäpäiväryteikkö erottuu esimerkiksi selvästi. Alemmalla vaakaviivalla on merkitty kapeilla pystyviivoilla ne päivät, jolloin kyseessä oleva haastateltava on käyttänyt alkoholia. Pystyviivan korkeus on suoraan verrannollinen käytetyn alkoholin määrään laskettuna absoluuttisena alkoholina. Esimerkiksi pelkkä piste viivan yläpuolella merkitsee että käytetty määrä on pienempi kuin 10 cl absoluuttista alkoholia. Lyhyin esiintyvä pystyviiva merkitsee 10—19 cl abs. alkoholia jne.

Rajuin juomistapaus haastateltavallemme sattuu ilmeisesti maaliskuun alkupuolelle 1964, tällöin hän oman ilmoituksensa mukaan nautti abs. alkoholiksi muutettuna yhden vuorokauden aikana 70 cl. Eikä hän ollut kokonaan raitis edellisinä eikä seuraavina päivinä. Toisaalta näemme, että hän piti pitkän tauon joulukuun alkupäivistä hel-

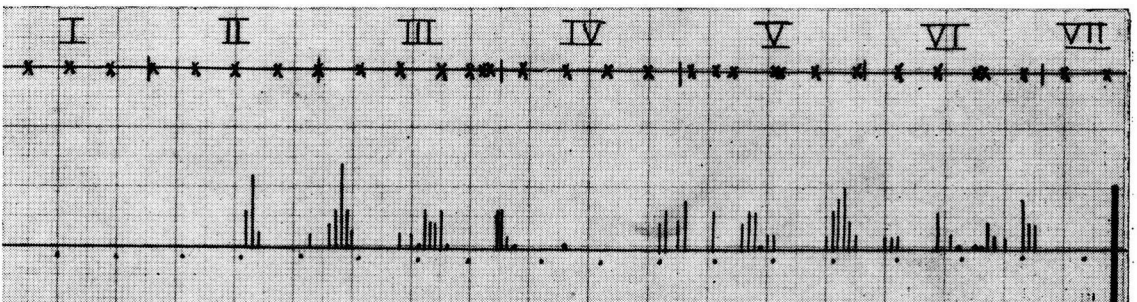
mikuun puoleenväliin. Paksut pystyviivat kuvion reunoissa ilmoittavat havaintokauden alku- ja loppupäivät. Alemman viivan alapuolella juoksevat pisteet kertovat minä päivänä haastateltava on saanut palkkansa: Tässä tapauksessa tilipäivinä ovat olleet joka kuukauden 7., 17. ja 27. päivä. Mielenkiintoisin havainto tämän haastateltavan suhteen on juomistapausten taipumus kasaantumiseen. Yhden ainoankin päivän juomavaiheita kuitenkin on.

Haastateltavien tavoitettavuus vaihteli eriyistä melkoisesti. Teollisuustyöväen osalta oli hukkakäyntejä noin 25 %, toimihenkilöitä koskeva luku oli huomattavasti pienempi, koska haastattelut enimmäkseen suoritettiin työaikana, ja tavoitettavuus voitiin usein varmistaa puhelimitse. Autoileva haastateltaja pystyy parhaimmillaan hoitelemaan noin 40—50 miehen ryhmää Suur-Helsingin alueella. Tämä edellyttää kuitenkin haastateltavan joukon mahdollisimman hyvää tuntemista ja mahdollisuutta suorittaa päivisin

1963

1964

kahvi- ja ruokatunneilla ainakin osa haastatteluista. Yleisiä kulkuneuvoja käyttävälle haastattelijalle antoi 30 miehen ryhmä riittävästi työtä, vaikka suurin osa haastatteluista voitiin tehdä varsinaisena työaikana. Haastattelujen keston vaikutti henkilön alkoholiuomien käytön tiheys ja osaksi muutkin tekijät. Keskimääräiseksi haastattelun pituudeksi tuli 10—15 minuuttia. Baareissa ja kotona suoritettut haastattelut saattoivat joskus venähtää jopa tunninkin mittaisiksi, jos oltiin hyvällä tarinatuulella.

Juomisrytmihaastattelujen kokemusperäinen tieto viittaa siihen, että lähdeettäessä suorittamaan toistuvia, pitempiäaikaisia haastatteluja, on syytä ensin tehdä tarpeeksi laajat koehaastattelut, jotta vältyttäisiin haitallisilta yllätyksiltä. Haastattelijan on syytä varoa liian suuria ryhmiä. Työ jakaantuu osittain ilta- ja pyhätyöksi; haastattelu-työssä ei ole säännöllistä rytmiä. Haastateltavien lomat, komennukset ym. tekijät sekoittavat helposti normaalin päiväjärjestyksen, jolloin työ saattaa muodostua väsyttäväksi.

Samoja henkilöitä toistuvasti haastateltaessa kehittyä kuitenkin huomattavia etuja, joita ei synny kertahaastattelussa: haastateltavat opitaan tuntemaan sekä ihmisinä että käyttäytymistyyppinä, mikä luo mahdollisuuden valita itse kullekin sopivan haastatteluhetken, millä on merkitystä mm. haastattelun luotettavuuteen nähden. Kii-reinen ihminen unohtaa helposti pikkuasioita; toistuvasti samoja henkilöitä haastateltaessa häviää turha jännitys ja katotapausten pelko, mitkä melko usein seuraavat kertahaastattelijaa.

Haastateltavien jako haastattelijain kesken tapahtui umpimähkäisesti.

Haastattelut sujuivat useimmiten huumorin ja vitsien keventäminä, koska haastattelijat tietää jo ennakolta varautua omaan rooliinsa kussakin tapauksessa erikseen.

Onko haastattelijan vaihtumisella kesken

haastattelukautta merkitystä mm. katotapauksissa, ei täysin selvinnyt tässä tutkimuksessa, koska kumpikin haastattelijat piti omat miehensä loppuun saakka. Kesälomat ym. tekijät aiheuttivat kuitenkin tilapäisiä siirtoja toiselta haastattelijalta toiselle. Tällöin pantiin merkille sitä käsitystä tukevia seikkoja, ettei vakinaisen tutuksi käyneen haastattelijan luomia hyviä suhteita voi kaikissa tapauksissa siirtää toiselle miehelle. Uuden haastattelijan sisääntulo sattaa herättää odotukset rikkovan vierastamisen tunteen, ja kaipaamaan 'omaa miestä' tuttuun pakinointiin. Joskus ilmaisivat haastateltavan kysymykset vilpittöntä huolestumista: — Onko hän vakavasti sairas? — Tuleeko hän jo ensi kerralla? — Vieköä oikein paljon terveisiä!

Haastateltavat näyttivät monesti pitävän uutta miestä 'vain varamiehenä', jolle sopi vaikka huomauttaa millä tavoin "me on tehty aikaisemmin". Joskus arveltiin näinkin: "Kai sinäkin reilu mies olet, koska olet sen toisen haastattelijan kaveri." Useimmiten kyllä kiitettiin perästäpäin varamiestäkin mukavaksi kaveriksi. Monet tekijät vahvistavat sitä käsitystä, että osa haastateltavista reagoi melko herkästi haastattelijan vaihtoon, varsinkin silloin kun kanssakäyminen oli jatkunut melko pitkään ja vakinaista haastattelijaa oli alettu pitää tutuna. Aina-kin osaksi voidaan katsoa hyvistä ja vakiintuneista suhteista johtuneen, ettei muuttamista haastateltavista väsymysoireista huolimatta tullut katotapauksia.

Perustellusti voidaan olettaa: jos haastattelijan vaihto osuu sopimattomaan aikaan, jolloin haastateltava on väsynyt tai muutoin haluton jatkamaan, haastateltava saa houkuttelevan tilaisuuden katkaista yhteistyön. Edellisen haastattelijan hyvät suhteet saattavat joskus merkitä jopa miinus-pisteitä uudelle miehelle, mikäli tämän käyttäytyminen ei miellytä jostain syystä haastateltavaa. Uusien miesten sovittaminen 'va-

ramiehen' aikatauluun tietää tälle paitsi liisätyötä myös epävarmoja yrityksiä, vaikka suurin osa haastateltavista suhtautuukin 'varamieheen' asiallisesti ja hyvän yhteistyön merkeissä.

Osa haastattelulomakkeen kysymyksistä jäi vaille selventävää vastausta. Kysymys n:o 7 tuotti haastateltaville melko usein selitysvaikeuksia, miksi juuri tänään oli käytetty alkoholi juomia; joskus saatiin hyvinkin ytimekkäitä vastauksia: — Tuli vain henki päälle siinä iltapäivällä, että tänään täytyy ottaa. — Ryypäsimme ensilumen viinoja, se on meillä vanha sopimus kavereitten kesken.

Kysymys n:o 8 koski tilipäivää tai muuta rahantuloa nauttimispäivänä. Huomattava osa haastateltavista torjui ajatuksen, että tilipäivällä olisi kiinteä yhteys juomatilanteisiin. Tilipäivän merkitystä juopottelupäivänä vähentäneen mm. se, että nykyisin ovat monet liikkeet siirtyneet pankkisiirtoon palkanmaksussa. Monilla työmailla on sitä paitsi ns. vippikassoja, huoltokonttorit ym., joista on mahdollisuus saada käyttövaroja tarvittaessa. Lisäksi on muistettava, että nämä haastateltavat olivat vakinaisesti työssä käyvää, ammattitaitoista väkeä, joilla harvoin on matti kukkarossa.

Sukupuolikysymys liitettiin mukaan osaksi kokeilumielessä, koska haluttiin nähdä, onko luotettavan tiedon kerääminen melko arasta ja tunnepitoisesta asiasta mahdollista. Toisaalta kiinnosti tutkijoita se, millä tavoin alkoholi juomien käyttö ja seksuaalikäyttäytyminen liittyvät toisiinsa. Kysymys 'pelasi' soveltuvin kohdin useimpiin haastateltaviin nähden. Osa piti sen esittämistä aiheettomana, koska se ei juomisen yhteydessä sivunnut heitä. Missä määrin kysymys selvensi sille asetettuja tavoitteita, ilmenee vasta tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa. Sukupuolikysymys esitettiin vasta muutaman haastattelun jälkeen. Tämä johtui siitä, että haastattelijat tunsivat arkuutta ja tottumattomuutta asian esittämi-

seen, koska odotettiin sen aiheuttavan kieläytymisiä ja paheksuntaa haastateltavien taholta. Kysymyksen 'pelaaminen' useimpiin nähden osoitti kuitenkin sen, ettei seksuaalikäyttäytyminen nykyajan ihmiselle ole suinkaan mikään tabu: siitä voidaan keskustella ja sitä on mahdollisuus tutkia.

On vaikea sanoa, missä määrin 12 kuukauden aikana toistuneet haastattelut ja niiden lomassa virinneet lisäkeskustelut, jotka nekin usein sivusivat alkoholi juomien käyttöä, vaikuttivat haastateltavien alkoholinkäyttöön. Vertailuryhmään ymmärrettävistä syistä puuttuu. Haastateltavat itse väkuttivat, että juomatilanne useimmiten syntyy sattumanvaraisesti, jolloin ei edes muista olevansa tutkimuksessa mukana.

Loppuhaastattelujen yhteydessä käydyissä keskusteluissa osa haastateltavista esitti kuitenkin lausuntoja, joissa kuvastui eräänlaisia asenteen muutoksia: — Nämä haastattelut ovat saaneet minut ajattelemaan näitä asioita tavallista syvällisemmin. — En todella uskonut juovani näin paljon. — On hyvä, että näitä asioita tutkitaan; alkaa vähän tarkkailla itseään.

Tiivistäen voitaneen sanoa, että arvostus ja luottamus tutkimusta kohtaan kasvoi ja vahvistui jatkuvassa kanssakäymisessä. Myös näytti siltä, että haastateltavat yrittivät rehdisti muistella kaikki juomisensa. Niinpä joskus ilmoitettiin takakätehen jokin pikkunauttiminen, joka oli unohtunut edellisellä kerralla. Erityisen myönteisenä piirteenä on mainittava se, ettei varsinaista katoa ilmennyt ollenkaan haastatteluvaiheessa. Tosin osa haastateltavista ilmaisi 6—8 kuukauden vaiheilla eräänlaisia väsymysoireita. Saatettiin kysyä: — Miten kauan tämä vielä kestää? — Eikö Teistäkin tunnu raskaalle kerätä tietoja ihmisten juomisista?

Väsymysoireet ja muutamat huonot päivät unohtuivat kuitenkin helposti ja yhteistyö kesti loppuun saakka erittäin hyvänä. Erikoisen miellyttäväksi muodostuivat päätätjäistilaisuudet, joissa ilmaistiin välittö-

mästi alttius jatkuvaan yhteistyöhön mikäli sitä tarvitaan. Noin 90 % ilmaisi loppuhaastattelujen yhteydessä olevansa valmis jatkamaan haastatteluja.

Konkreettisin esimerkki hyvästä yhteistyöstä ja Säätiön saamasta luottamuksesta oli, että haastattelujen lomassa käytyjen keskustelujen ansiosta virisi uusi edelleenkin jatkuva yhteistyön muoto. Lähinnä ammattiyhdistysväkeen lukeutuvat haastateltavat tunsivat kiinnostusta sellaisen Säätiön tukeman ohjelman kehittämiseen, joka tähtäisi ongelmajuojien auttamiseen ja hoitoon ohjaamiseen työpaikoilla. Aloitteen johdosta on käyty sittemmin useita neuvotteluja eri osapuolten kesken. Ohjelman kehittämisessä onkin päästy jo sikäli merkittävään vaiheeseen, että se on voitu kokeilumielessä

käynnistää eräässä suuressa metallialan yrityksessä Helsingissä. Ohjelman edelleen kehittäminen jatkuu, jolloin mm. A-klinikkasäätiö on katsonut aiheelliseksi nimittää toimikunnan edistämään asiaa.

Juomisrytmihaastattelujen voidaan katsoa näin ollen päätyneen erittäin hedelmällisen yhteistyön merkeissä: on syytä korostaa haastateltavien osoittamaa kärsivällisyyttä ja esimerkillistä auttamishalua, mikä mahdollisti haastattelujen suorittamisen joskus hyvinkin hankalissa olosuhteissa. Yhteistyö jatkuu edellä mainitun työpaikkaohjelman merkeissä antaen parhaan kuvan haastattelun kohteina olleiden miesten rehdistä ja vilpittömästä halusta auttaa ja tukea alkoholiongelmien tieteellistä tutkimustyötä.